

و عَرَصَهُ هَايَ حَيَاتِ اِنْسَان

آية الله سيد جعفر سيدان

به اهتمام
عباس شاه منصوری

دین و عرصه های حیات انسان

سید جعفر سیدان

انتشارات دلیل ما

به اهتمام: عباس شاه منصوری

ویراستار: ریحانه عباسی

چاپ اول: بهار ۱۳۹۶

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: پرتو شمس

نگارش

قیمت ۲۴۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۲-۰۳-۰۰۰۰۰۰۰۰

تلفن و نمابر ۰۳۷۷۳۳۴۱۳ - ۳۷۷۳۳۴۱۳ (۹۸۲۵)

دفتر مرکزی: قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه ششم، واحد ۶۱۲ و ۶۱۳

(ارتباط با ما) Info@dalilema.ir | www.dalilema.ir (خرید آنلاین)

سراکز پخش

قم. خیابان معلم. مجتمع ناشران. طبقه همکف. واحد ۹۰۱ | تلفن: ۳۷۷۴۴۹۸۸ و ۳۷۷۳۳۴۱۳
قم. خیابان صفائیه. رویروی کوچه ۳۸. پلاک ۷۵۹ | تلفن: ۳۷۷۳۷۰۰۱ و ۳۷۷۳۷۰۱۱
تهران. خیابان انقلاب. خیابان فخررازی. نبش به بست ی. پلاک ۶۱ | تلفن: ۶۶۴۶۴۱۴۱
مشهد. چهارراه شهداء. ضلع شمالی باغ نادری. کوچه شهید خوراکیان. مجتمع گلستان. طبقه اول | تلفن: ۳۲۲۳۷۱۱۳-۵

انتشارات دلیل ما

www.dalilema.ir

مرکز نشر و پخش کتب معارف اهل بیت

۹ سال ناشر نمونه و برگزیده کشوری

با تولید بیش از ۱۰۰۰ عنوان کتاب

سرشناسه

عنوان و پدیدآور

دین و عرصه های حیات انسان/ سید جعفر سیدان؛ به اهتمام عباس شاه منصوری.

تهران: دلیل ما، ۱۳۹۶.

مشخصات نشر

۲۰۰ صفحه

شابک

978 - 600 - 442 - 042 - 6

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع

سیدان، سید جعفر، ۱۳۱۳ - -- وعظ

موضوع

دین پژوهی

موضوع

Religion -- Research

موضوع

دین -- جنبه های قرآنی

موضوع

Religion -- Qur'anic teaching

موضوع

دین -- احادیث

موضوع

Religion -- Hadiths

شناسه افزوده

شاه منصوری، عباس، ۱۳۵۶ -، گردآورنده

رده بندی کنگره

۱۳۹۶ و ۹۳ / ۵ / BP1۰

شماره رده دیویی

۲۹۷ / ۰۸:

شماره کتابشناسی ملی

۴۴۸۶۰۳۵

فهرست مطالب

۹.....	پیشگفتار
۲۱.....	مقدمه
۲۳.....	دین جامع دنیای اخلاقی
	پیشگفتار: دین در مقام نظر/۳۵
۳۷.....	فصل اول: اعتقادات
۳۸.....	توحید
۴۰.....	سوره توحید، شناسنامه خدا
۴۵.....	گستره علمی خداوند؛ تنبیهی بر صاحب علم
۵۳.....	توحید در کلامی از امیرالمؤمنین (علیه السلام)
۵۴.....	عدل
۵۴.....	دلیل نقلی بر عدل الهی
۵۷.....	عدالت خدا در خلقت، تکلیف و کیفر
۵۸.....	عدل الهی و شبهات پیش رو
۷۲.....	جهات گرفتاری های مردم و سنت های الهی
۷۶.....	هدف آفرینش
۷۷.....	از منظر اندیشمندان بشری
۸۳.....	نقد و بررسی دیدگاه های ارائه شده

۸۳.....	هدف خلقت از دیدگاه متون دینی
۹۲.....	عدل الهی و احکام
۹۸.....	بهشت و دوزخ و شبهات وارده بر عدل الهی
۱۱۱.....	نابرابری قدرت عوامل بازدارنده در برابر دواعی گناه
۱۱۴.....	خشونت در دین
۱۱۵.....	امامت
۱۲۲.....	امامت منصوبی الهی
۱۲۶.....	اهمیت ولایت
۱۳۹.....	پیوند قرآن و سُنّت
۱۴۵.....	برخی فضایل اسرار مرتبین علیهم‌السلام
۱۴۹.....	برخی فضائل ائمه علیهم‌السلام از زبان خودشان
۱۵۸.....	پاسخ به دو سؤال
۱۵۹.....	رابطه محبین ائمه علیهم‌السلام با امامانشان
۱۶۱.....	فصل دوم: اخلاق
۱۶۴.....	توجه دین به مسائل اخلاقی
۱۷۲.....	ارکان چهارگانه اخلاق
۱۷۸.....	زیباترین خصال
۱۷۹.....	اخلاق در صحیفه سجّادیه
۱۸۳.....	فصل سوم: احکام
۱۸۵.....	احکام و اقتصاد
	بخش دوم: دین در مقام اجرا/ ۲۰۳
۲۰۵.....	اشاره:
۲۰۷.....	فصل اوّل: آیا دین برنامه‌ای برای همه اعصار است؟

۲۰۸.....	پاسخ به معتقدان دین
۲۱۰.....	پاسخ به منکران دین
۲۱۲.....	معقولیت و مقدوریت: دو عنصر ضروری برای اجرایی شدن دین
۲۱۹.....	فصل دوم: دین در عصر جدید
۲۲۷.....	فصل سوم: اجرای دین در فراز و فرود تاریخ
۲۳۷.....	فصل چهارم: عصر ظهور؛ پیوند کامل و تمام مقام نظر و اجرا
۲۴۳.....	حضرت مهدی علیه السلام از زبان پیامبر صلی الله علیه و آله
۲۴۴.....	حضرت مهدی علیه السلام از زبان مخالفان
۲۴۹.....	الهی بود در حکمت مهدی
۲۵۴.....	حضرت مهدی علیه السلام و مؤمنان حکومت او در پرتو آیات
۲۷۳.....	حضرت مهدی علیه السلام و مؤمنان حکومت او در پرتو روایات
۲۹۵.....	ما و دوران غیبت
۳۱۳.....	فهرست منابع

پیشگفتار

همه ادیان الهی را اعتقاد به خدای یگانه و خالق بی همتا اشتراک دارند. به یقین تثلیث مسیحیت در دین حضرت مسیح جایی نداشته و این اعتقاد به تصریح قرآن بدعتی است که از سوی ملحدان در آیین مسیح وارد شده است و حضرت عیسی از آن بیزار و دامن بیروان را بر تن مسیحیت از آن مبرا است. اعتقاد به الوهیت، مالکیت، مولویت و خالقیت خدای بی همتا مقتضی آن است که انسان‌ها بنده و مملوک بودن خویش و آفایی، فرمانه مایی و مولویت خداوند را بپذیرند و پیروی از فرامین او را وظیفه خود بدانند. در عمل به دستورات او کوتاهی نکرده و همواره و در همه حالات تسلیم محض او باشند. با این معرفت و آگاهی است که مولویت خدا و عبودیت خلق معنا پیدا می‌کند و دین به بنای مجموعه وظایف بندگی بندگان در قبال مولایشان، شکل می‌گیرد.

و این دین، یعنی تسلیم شدن بنده در مقابل مرتبه دین همه پیامبران الهی است. خدای تعالی می‌فرماید:

﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾^(۱)

همانا دین نزد خدا اسلام است.

﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾^(۲)

و هر کس جز اسلام دینی را برگزیند از او پذیرفته نمی‌شود و او در آخرت از زیانکاران است.

۱. سوره آل عمران، آیه ۱۹.

۲. سوره آل عمران، آیه ۸۵.

اسلام به معنای تسلیم است؛ بنابراین دین مورد رضایت خداوند، تسلیم بودن در برابر او و اطاعت و پیروی از دستورات اوست. بر این اساس بنده در مقابل خواسته مولایش هیچ خواسته‌ای برای خود ندارد و همه کمال خویش را در عبودیت و بندگی و خدمت به مولای خویش می‌داند و از اینکه در اطاعت مولاست راضی و خشنود است. خداوند متعال به چنین بندگانی افتخار می‌کند؛ آنان را مورد لطف و کرم بی‌پایان خویش قرار می‌دهد، در عمل به وظایف بندگی‌شان آنها را یاری می‌رساند و توفیق و امداد خویش را شامل حال آنان می‌کند؛ چنانکه می‌فرماید:

﴿مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً * وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَسَوْفَ يُجِيبُ﴾^(۱)

و هر کس تقوای الهی پیشه کند خداوند برای او راه نجات قرار می‌دهد و او را از آنجا که او ندارد روزی می‌رساند و هر کس به خدا توکل کند خدا او را کفایت می‌دهد.

﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهُ بُسْراً﴾^(۲)

و هر کس تقوای الهی پیشه کند خداوند در کار او آسانی قرار می‌دهد.

هیچ بنده‌ای از مولای خویش هیچ طلبی ندارد و هر کاری برای او انجام دهد به وظیفه بندگی خود عمل کرده است؛ اما خداوند به بیان و حکیم قطعاً در میان بندگان خویش آنان را که حریم او را رعایت می‌کنند و حق بندگی او را به جامی آورند از دیگر بندگان جدا می‌سازد و به آنها امتیازی خاص می‌دهد.

خدای متعال مجموعه‌ای از موجودات را آفریده است. در میان مخلوقات برای انسان شرایطی خاص قرار داده؛ او را به امتحان‌ها و دستورات و تکالیف خاصی مکلف ساخته؛ با هموار کردن زمینه‌های تکلیف او را به بوته آزمایش سپرده و از او خواسته است که در مقابل سختی‌ها و تکالیف، خویشتن داری نشان دهد؛ حق و حقوق خود و دیگران را رعایت کند؛ به جایگاه خویش پایبند شود و از حد خود

۱. سوره طلاق، آیات ۲-۳.

۲. سوره طلاق، آیه ۴.

پا فرانهد و بداند که خدای او به هیچ وجه در حق او ستم روا نمی‌دارد و کوتاهی نمی‌کند. اگر انسان در مسیری که مولایش برایش تعیین کرده است حرکت کند و از آن به هیچ وجه منحرف نشود؛ بلکه هیچ وقت قصد انحراف از آن را در محیله خود راه ندهد حیاتی خوش و خرم در انتظارش خواهد بود و نعمت‌های الهی از همه سو به او ارزانی خواهد شد. خدای تعالی می‌فرماید:

﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ
أَكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾^(۱)

و اگر اهل آبادی‌ها، ایمان می‌آوردند و تقوا پیشه می‌کردند برکات آسمان و زمین را بر آنها می‌گشودیم، ولی آنها تکذیب کردند پس ما هم آنان را به خاطر آنچه انجام دادند مجازاتشان کردیم.

﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ
الْنَّعِيمِ * وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا تِلْكَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أَنْزَلْنَا إِلَيْهِمْ مِّن رَّبِّهِمْ لَا كُفُّوا
مِن قُوقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ﴾^(۲)

و اگر اهل کتاب ایمان آورده و تقوا پیشه کنند، گناهان آنها را می‌بخشیم؛ و آنها را در باغهای پر نعمت بهشت وارد می‌کنیم. و اگر آنان تورات و انجیل و آنچه از سوی پروردگارشان بر آنها نازل شد، است برپا دارند از بالای سرشان و از زیر قدم‌هایشان روزی خواهند خورد.

﴿ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا * فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ
غَفَّارًا * يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا * وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ رَّجِيْنٍ وَيَجْعَلَ لَكُمْ
جَنَّاتٍ وَيَجْعَلَ لَكُمْ أَنْهَارًا﴾^(۳)

سپس آشکار و نهان برای آنان بیان کردم پس گفتم از پروردگار خویش طلب آمرزش کنید که او بسیار آمرزنده است و باران‌های پی در پی برای شما

۱. سوره اعراف، آیه ۹۶.

۲. سوره مائده، آیات ۶۵-۶۶.

۳. سوره نوح، آیات ۹-۱۲.

می‌فرستد و شما را با اموال و فرزندان کمک می‌کند و برای شما باغ‌ها قرار می‌دهد و نهرهایی در اختیارتان می‌گذارد.

پس خدای تعالی برای بندگان خویش حقوق و جایگاه‌هایی ترسیم کرده است که اگر بندگان به وظایف بندگی خویش پایبند می‌شدند همواره در ملک بی‌پایان الهی از نعمتهای فراوان او برخوردار می‌گشتند. و نیز چنانچه در صورت ارتکاب خطا و نافرمانی بلافاصله توبه می‌کردند و به پروردگارشان پناه می‌بردند و از او طلب غفران و آمرزش می‌کردند باز هم مورد عفو و بخشش بی‌نظیر خدا قرار گرفته؛ مشمول الطاف و آیات او می‌شدند؛ در روی زمین حیاتی خوش و خرم پیدا می‌کردند و زمین برای آنها به مانند بهشت آباد و خرم می‌شد. اما انسان حریم مولای خویش را رعایت نکرد و از بهر منازعه برخاست و به جای اطاعت و پیروی از او با او سرنا سازگاری گذاشت و به جای خضوع و خشوع، نسبت به او استکبار ورزید و نعمت او را خورد و نشاء پاس کرد. در نتیجه زندگی را برای خود و دیگران تنگ کرد و با دست خویش خود را در یارگی انداخت. خدای تعالی می‌فرماید:

﴿صَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَ اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ﴾^(۱)

خداوند دهی را مثل زده است دهی که در راه است و آب و بارش بود و همواره روزیش از هر جایی می‌رسید، اما به نعمتهای خدا ناسپاس گردید؛ خداوند به خاطر اعمالی که انجام می‌دادند، لباس گرسنگی و ترس را بر اندامشان رسانید.

این در حالی است که اگر آنان شکر نعمتهای الهی را به جا می‌آوردند خداوند متعال نعمتهای خویش را بر آنان فزونی می‌داد و امنیت و آسایش و آرامش زندگیشان روز به روز بیشتر می‌شد. خدای تعالی می‌فرماید:

﴿وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ وَقَالَ مُوسَىٰ إِنَّ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَفِيٌّ حَمِيدٌ﴾^(۲)

۱. سوره نحل، آیه ۱۱۲.

۲. سوره ابراهیم، آیات ۷ و ۸.

و به یاد بیاور آنگاه که پروردگارتان اعلان کرد که اگر شکر کنید بر شما فزونی خواهم داد و اگر ناسپاسی کنید همانا عذاب من شدید است. و موسی گفت: اگر شما و همه کسانی که در روی زمین اند، ناسپاسی کنند خداوند بی نیاز و حمید است.

این آیه به روشنی دلالت می کند که خداوند متعال هیچ نیازی به اطاعت و پیروی بندگان خویش ندارد و فرمانبری آنان به نفع خود آنهاست. خدای فیاض و بخشنده خواسته است به خلق خویش جود و احسان و لطفی کند. پس بر آنهاست که این لطف و احسان خدا را قدر بدانند و عامل فزونی آن شوند. اما انسان به دست خویش در روی زمین فساد کرد و زمینی را که خدای تعالی می خواست برای بندگانش چون بستی این کند، به زندانی تنگ و با انواع ناراحتی ها تبدیل کرد. خدای تعالی می فرماید:

﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾

فساد در خشکی و دریا به خاطر کارهایی که مردم به دستان خودشان انجام دادند، آشکار گردید تا خداوند جزای بعضی از اعمالشان را به آنها بچشاند شاید به سوی او باز گردند.

در نتیجه پیدایش فساد در خشکی و دریاها و بروز مشکلات در حیات انسان و سایر موجودات نتیجه برخی اعمال انسان هاست. بدیهی است که اگر انسان امر مولایش را پیروی می کرد و از فرمان او سر نمی پیچید چنین اتفاقی رخ نمی داد. در این شرایط، زندگی برای مؤمنین و غیر مؤمنین سخت و ناگوار می شود اما خدای تعالی قطعاً میان آن دو فرق می گذارد و هیچگاه آن دو در پیشگاه خدای تعالی مساوی نخواهند بود. خدای تعالی می فرماید:

﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيءُ قَلِيلًا مَّا تَتَذَكَّرُونَ﴾^(۱)

۱. سوره روم، آیه ۴۱.

۲. سوره غافر، آیه ۵۸.

هرگز نابینا و بینا یکسان نیست و کسانی که ایمان آورده و اعمال صالح انجام می‌دهند و کسی که کار بد می‌کند یکسان نیستند. خیلی کم متذکر می‌شوید.

﴿أَفَتَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ * مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ﴾^(۱)

آیا مسلمانان را همچون مجرمان قرار می‌دهیم. شما را چه می‌شود؟! چگونه داوری می‌کنید؟!

پس مؤمنان در شرایط سخت امتحان باید از خود استقامت نشان دهند و صبر و تحمل کنند. این دستوری از سوی خدای تعالی به بندگان است. و بنابراین واجب است که بندگان در برابر مشکلات صبرپیشه سازند و نشان دهند که همواره در خدمت و رمی خویش هستند. خداوند متعال نیز صبر و بردباری آنها را ارج نهاده و قدرت برتوان آنها را فرماید.

﴿إِنَّ إِلَهَ لِكُلِّ دِينٍ إِلَهٌُّ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ * أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْأَعْلَى خَالِدِينَ فِيهَا جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾^(۲)

همانا کسانی که گفتند: پروردگار ما خداست، سپس بر آن استقامت ورزیدند نه ترسی برای آنها است و نه اندوهی بر آنهاست. آنها اهل بهشت‌اند و جاودانه در آن می‌مانند. این پاداش اعلیٰ است که انجام می‌دادند.

کسانی که علی‌رغم ناملایمات این دنیا آنها را نپذیرفتند؛ بر توحید پایداری کردند و به خود سستی راه ندادند مشمول لطف و عنایت خاص خداوند قرار می‌گیرند؛ هرگونه خوف و اندوه از آنها برداشته می‌شود و خداوند بهشت را به آنها بشارت می‌دهد. آنان که در عین زندگی در این دنیا به آن دل بستند و جایگاه دنیا را به خوبی می‌شناسند و از آن در همان جهتی که خدا سرور داده استفاده می‌کنند و اقبال و ادبار دنیا هیچ تغییری در آنها ایجاد نمی‌کند. یعنی از اقبال دنیا خشنود نمی‌شوند و از ادبار آن ناخرسند نمی‌گردند. چون می‌دانند که باید آن را واگذارند. در عین حال همواره از نعمتهای خدا قدردانی کرده و خدا را به خاطر نعمتهای دنیا شکر می‌کنند.

۱. سوره قلم، آیات ۳۵-۳۶.

۲. سوره احقاف، آیات ۱۳ و ۱۴.